

KAYSERİ ÜNİVERSİTESİ

Sosyal Bilimler Dergisi

KAYSERİ UNIVERSITY JOURNAL OF SOCIAL SCIENCES

Makale Türü	Araştırma Makalesi	Yıl	2023	ss.	126-139
Gönderi Tarihi	24.07.2023	Cilt	5	DOI	10.51177/kayusosder.1332025
Kabul Tarihi	21.12.2023	Sayı	2		
Online Yayın Tarihi	29.12.2023	Ay	Aralık		

İstanbul Kemhacı esnafının tezgah alım satımları (19. Yüzyıl başları)^{Δ*}

Machine buying and selling of Istanbul Kemhacı tradesmen operating (Early 19th century)

Zeki TEKİN¹

Öz

Osmanlı üretim yapısı içinde tekstil ürünlerinin büyük bir payı vardır. Özellikle saraylı kumaşlar arasında sayılan ve atkı ve çözüğü içinde değerli madenlerden altın ve gümüşün kullanıldığı Kemha kumaşının üretimi, alım ve satımı sürekli devlet kontrolü altında tutulmaktadır.

Pahalı kumaşlar arasında yer alan Kemha kumaşının üretimi için gerekli olan kemha tezgahlarının adeti, el değiştirmesi ve faaliyeti gerek esnaf yöneticileri ve gerek devlet yetkilileri tarafından sıkı sıkıya denetlenmekteydi. Nitekim 19. yüzyılın ilk çeyreğinde İstanbul içinde faaliyet gösteren kemhacı esnafının bir kısmının sicile kaydedildiklerini öğrenmekteyiz. Bu kayıtlardan; tezgah satışlarını, satış bedellerini, kime satıldıklarını ve satılan tezgahın hangi semtlerde bulunduğu bilgisini takip edebiliyoruz.

İleride bulunacak yeni belgeler ışığında hakkında çok az şey bildiğimiz kemhacı esnafına ilişkin daha fazla şeyler söylemek mümkün olabilecektir.

Anahtar Kelimeler: Kemha, Kemha tezgahı, Osmanlı, İstanbul.

Abstract

Textile products have a large share in the Ottoman production structure. Especially the production, purchase and sale of Kemha fabric, which is considered among the palace fabrics and which includes gold and silver from precious metals in its weft and warp, are kept under constant state control.

The number, handover and activities of Kemha machines required for the production of the Kemha fabric, which is among the expensive fabrics, had been strictly controlled by both the director tradesmen and the state authorities. As a matter of fact, we learned that a part of the tradesmen operating in Istanbul were recorded in the registry in the first quarter of the 19th century. From these records we can follow the sales of the machine, sales prices, to whom they are sold and in which districts the machine is sold.

In the light of the new documents to be found in the future, it will be possible to say more things about the tradesmen of kemha whom we know little about.

Keywords: Kemha, Kemha machine, Ottoman, Istanbul.

^Δ Bu çalışmanın tüm süreçlerinin araştırma ve yayın etiğine uygun olduğunu, etik kurallara ve bilimsel atıf gösterme ilkelerine uyduğunu beyan ederim. Aksi bir durumda Kayseri Üniversitesi KAYÜSOSDER Dergisi sorumlu değildir.

* Etik kurul izni gerektirmeyen çalışmalardandır.

¹ Prof. Dr., Kayseri Üniversitesi, Develi Sosyal ve Beşerî Bilimler Fakültesi, Tarih Bölümü, zeki.tekin@kayseri.edu.tr

1. Giriş

Osmanlı Devleti'nde tüm zamanların en iyi üretim mamülü olan tekstil hem ürün çeşitliliği hem de kalitesi açısından ileri seviyedeydi. Bunda iki büyük imparatorluğun doğal merkezi olmasının payı büyüktür. Özellikle payitaht olan İstanbul tekstil piyasasının en önemli tedarikçisi ve alıcısı konumundaydı. Piyasa fiyatlarının oluştuğu, kalite standartlarının belirlendiği en büyük merkez konumunda idi. İmparatorluğun seçkin tebasının ikamet ettiği ve büyük nüfus yoğunluğunu kendisinde barındıran Osmanlı İstanbul'u özellikle sahip olduğu büyük servet zenginliği sayesinde sadece ülke sınırları içerisinde değil yabancı ülkelerin değerli ve kıymetli malları için de büyük talepler oluşmakta ve ihracatın çekim merkezini oluşturmaktaydı. Özellikle Osmanlı sarayı kaliteli ürünlerin tüketilmesinde standartları belirlemekteydi.

Osmanlı merkez sarayına bağlı imalat atölyeleri kurulmuş ehl-i hiref denilen sanatında en mahir ustaların üretmiş oldukları tekstil ürünleri sarayın ihtiyaçları için sarf edilmiştir. Ancak ihtiyacın büyüklüğü nedeniyle miri atölyelerde üretilen ürünler ihtiyacı karşılayamadığından saray, sivil esnafa siparişler vererek numunelere uygun standartlarda üretilen ürünlerin en büyük alıcısı konumunu her zaman korumuştur. Burada öncelik daima sarayın olmuştur. Esnafın imal ettiği ürünler öncelikle saray ihtiyacını karşıladıktan sonra sivil halkın ihtiyaçlarına cevap verebilirdi. Genellikle ihtiyacı karşılamaktan uzak olan üretim miktarı aşırı talep oluşturduğundan, İstanbul dışındaki üretim merkezlerinde imal edilen ürünlerin yerel ihtiyaç fazlasının doğrudan İstanbul'a sevk edilmesi esnaf nizamı kabul edilerek sıkı sıkıya denetlenirdi.

Topkapı Sarayı arşivinde bulunan "Ehl-i Hiref" defterlerine göre dönemin lonca örgütleri içerisinde en kalabalık olanı dokumacılar ve "kadifeci", kemhacı", "futacı" gibi esnaf guruplarını oluştururlardı (Gürcan Yardımcı, 2016, s. 221). Kumaşlarda kullanılan ipek, altın ve gümüş tellerin miktarı ve dokumanın bütün safhaları sık sık kontrol edilmiştir. Özellikle 1502 tarihli Bursa İhtisab Kanunnâmesi'nde ipekli dokumalarda ipeğin hammaddesinin elde edilmesinden, bükülüp boyanışına kadar neler yapılması gerektiği ve standartlar; dokumanın çatısını oluşturan çözümlü ipliklerinin uzunluğu, tel sayısı, tel aralığı, gramajı, bu tellerin ipek kuruduktan sonra bükülüp boyanacağı, kırmızı boyada kullanılacak lâk miktarı ve uygulaması belirtilmiştir (Tezcan, 1993, s

Tekstil ürünleri içinde seraser kumaştan hemen sonra gelen kemha kumaşı da pahalı ve ağır işçiliği nedeniyle saraylı kumaşlar arasında yerini almıştır. Kemhacı esnafı üretimleri olan kemha kumaşı nedeniyle Osmanlı sarayı için vazgeçilemez konumdaydı. Kemha kumaşının dokuntusu içinde gümüş ve altın kullanıldığı için devlet yetkilileri ve lonca görevlileri tarafından esnafın üretim safhaları titizlikle denetlenmiş ve esnaf arasında mesleki yetkinliğe özen gösterilmiştir (Refik, 1931, s. 105).

İstanbul'da mevcut kemhacı esnafının İstanbul içinde sayıları sabit olup, nerelerde üretim yapacakları ve ne tür dokuma yapacakları esnafın kendi nizamları içerisinde belirlenmişti. Bu nizamlar sıkı sıkıya korunmakta ve kontrol edilmekteydi (İKM, 32, s. 16; İKM 75, s. 93). Devletin bu konudaki hassasiyetinin yanında belki de daha fazla esnafın kendi içindeki oto kontrol sistemi daha duyarlı hareket etmekteydi. Birçok düzensizlik bu sayede olay büyümeden resmi makamlara intikal ettirilirdi.

Kemhacı esnafının İstanbul ve çevresinde sanatını icra ettiği belirli sayıdaki tezgah adedine ve kemha tezgahı alet ve edevatına esnaf arasında gedik tabir edilmekteydi (İKM, 72, s. 41). Bunlar standart kabul edilmekte ve kaç adet tezgahın olduğu, ne kadar üretim yaptıkları ile üretecekleri ürün çeşitliliği esnaf nizamı içerisinde "dustürü'l-amel" ve "dustürü'l- nizam" kabul edilirdi (İKM, 32, s. 16). Esnaf arasındaki niza ve anlaşmazlıklarda "kadimden berü" denilen bu nizamlara göre hüküm verilerek esnaf münakaşaları sonlandırılırdı.

Kemhacı esnafının İstanbul içi ve bilad-ı selase tabir edilen Galata, Üsküdar ve Eyüp kazalarında toplam olarak 432 adet kemha tezgah gediği mevcuttu. Uzun müddet bu sayıyı koruyan esnaf, nizamlarının kendilerine tanıdığı yetkilerden hareketle, her türlü müdahale ve emrivakilere karşı koymasını bilmişti. Ancak 19 Cemaziyelahir 1218 tarihinde müslim ve zimmilerden oluşan 35 adet usta İstanbul Kadılığına gelerek İstanbul'un çeşitli yerlerinde tezgah kurup sanatlarını iyi bir şekilde icra ettiklerini ve halka kaliteli ve ucuz mal sattıklarını beyan etmişler ve kendilerinin de gedik içine kaydedilmelerini talep etmişlerdi. Bunun üzerine kemhacı esnafının lonca yöneticileri de mahkemeye

gelerek bu şahısların gerçekten çıraklıktan beri yetişerek iyi ustalar olduğunu kaliteli üretim ve halka ucuz satmaları karşılığında ferman ile sabitlenmiş olan kemhacı gediğinin yeni bir Hatt-ı Humayun ile artırılabilceğini kabul etmişlerdi (İKM, 80, s. 59). Bu tarihten itibaren kemhacı esnafı 432 adet tezgahtan 467 adet tezgaha çıkarılarak kemha kumaşını dokumaya ve üretim yapmaya yetkili kılınmıştı. Bu sayı mümkün olduğu kadar sabit tutulmuş ve daha sonraki dönemlerde ustalık beratının artmasını talep eden kalfaların yapmış oldukları baskılara itibar edilmeyerek bu talepler mahkemece reddedilmiştir (İKM, 92, s. 80). Bu sebepten gedik tabir edilen kemha tezgahları ancak elden ele satış veya miras yolu ile diğer insanlara intikal ettirilerek dolaşımı sağlanmaktadır.

Kemhacı esnafının tam sayımını semtlere ve sahipliklere göre dağılımlarını gösteren bir veriye henüz ulaşamadık. Ancak bir semtte faaliyet gösteren 95 adet esnafın noterlik kayıt belgelerine ulaşılmış olup bu bilgileri tablolaştırarak analiz etmeye çalıştık. Ayrıca İstanbul'un farklı semtlerinde alınıp satılan kemha tezgahlarına ilişkin İstanbul Kadılığı Mahkemesi kayıtları içerisinde tespit edebildiğimiz 42 adet satış kayıtlarını da aynı yöntemle tablolaştırarak değerlendirmeye aldık.

Kemhacı esnafının İstanbul içinde üretim yapan ustaları ve tezgah adetleri Osmanlı Devletinde sıkı sıkıya uygulanan gedik sistemi sayesinde kanunname ile sabit idi. Bu kanunlar titizlikle uygulanır ve kurallara aykırı davranışlar hakkında lonca sisteminin yönetim kadroları devreye girer ve gerekli uyarılar yapılırdı. Buna rağmen ısrarlı olan haksız taraf şikayet edilerek mahkemeye çıkarılır, taraflar dinlendikten sonra mahkeme esnafın usul ve kanunlarına göre hükmederdi. Zaman zaman esnafın ihtilafa düşüklerini ve mahkemeye gittiklerini mahkeme kayıtlarından takip etmekteyiz. Esnafın çeşitli konulardaki anlaşmazlıkları esnaf hakkında yeni bilgiler edinmemizi sağlaması açısından değerlidir. Her anlaşmazlık yeni bir çalışmanın konusuna öncülük edebilir.

2. İstanbul Seydi Ömer Mahallesi'nde faaliyet gösteren kemhacı esnafı

İstanbul Küçükhamam civarında Seydi Ömer Mahallesinde doksan beş adet kemhacı esnafının varlığını görmekteyiz. Bu mahalledeki kemhacı esnafı yöneticileriyle birlikte kendi durumlarını tescil ettirmek amacıyla 19 Rebiülahir 1243 tarihinde İstanbul Kadılığı Mahkemesine başvurarak sicille kendilerini kaydettirmişlerdi (İKM, 151, ss.8a-16b). Kemhacı esnafının mahkemeye giderek topluca sicile kayıt olunması ve hüccet talep etmelerindeki asıl amacın ne olduğu hakkında herhangi bir fikre sahip değiliz. Bu konuya ışık tutacak elimizde herhangi bir veri mevcut değildir. Ancak durduk yere bir bölgedeki 95 adet esnafın tamamının kendilerini aynı tarihte topluca kaydettirmeleri ve hüccet talep etmeleri de esnafın kendilerini sıkıntıya sokan veya tehdit eden bir gelişmenin varlığına işaret etmektedir. Bu bağlamda ya sonradan oluşan esnaf grubunun kendilerini resmiyet altına alarak legalleşme çabaları ya da kendileri resmi ve legal olmaları yanında kendi gruplarına eklenmek isteyen yeni oluşumlar mevcut olup bunlar ile aralarını ayırmak çabası olarak da hadiseyi okuyabiliriz. Ancak bu varsayımların hiçbiri de gerçeği yansıtmayabilir. Belki de var olan kaydı güncellemekten öte bir amaçları yoktur. Her ne maksat ile olursa olsun elimizdeki veriler bize taze bilgiler vermekte ve bazı değerlendirme ve yorumlar yapmamıza imkan sunmaktadır.

Sicilde kayıtlı olan belgelerin içeriklerini tahlil ettiğimizde dört sütun üzerinde tablo yapılabileceğini gördük. Biz bu bilgileri daha net gösterebilmek ve tekrar ifadelerden kaçınmak adına tablolaştırma yoluna gittik. Buna göre; 1. Sütunda, "tezgah sahibi", 2. Sütunda, tezgahın "kimden alındığı", 3. Sütunda, tezgahın "alındığı tarih" ve 4. Sütunda ise "tezgah adedini" gösteren bir tablo oluşturduk. Buna göre her bir sütunu değerlendirdiğimiz de ilginç sonuçlar ortaya çıktığını gördük.

19 Rebiülahir 1243 tarihi itibarıyla birinci sütunu oluşturan tezgah sahibi olan bu kişilerin tabiiyetlerine bakıldığında doksan beş tezgah sahibinin tamamının gayr-i müslim olduğu görülmektedir. O tarih itibarıyla içlerinde bir tane dahi Müslüman usta bulunmamaktadır. Genelinin isimlerine dikkat edildiğinde ise Ermeni tebaasından oldukları anlaşılmaktadır.

Bazı tezgah sahibi ustaların bir adet tezgahları var iken bazılarının birden fazla tezgaha sahip oldukları dikkati çekmektedir. Bir tezgaha sahip olan kişi sayısı 29 dur. Birden fazla tezgaha sahip olanlar ise 21 kişidir. Toplamda kemhacı tezgahı tasarruf eden ustaların sayısı 50 kişiden oluşmaktadır. Bu durumda tek tezgah tasarruf eden tezgah sahipleri tezgahların %60'ını oluşturmaktadır. Bütün içinde 2/3'lük

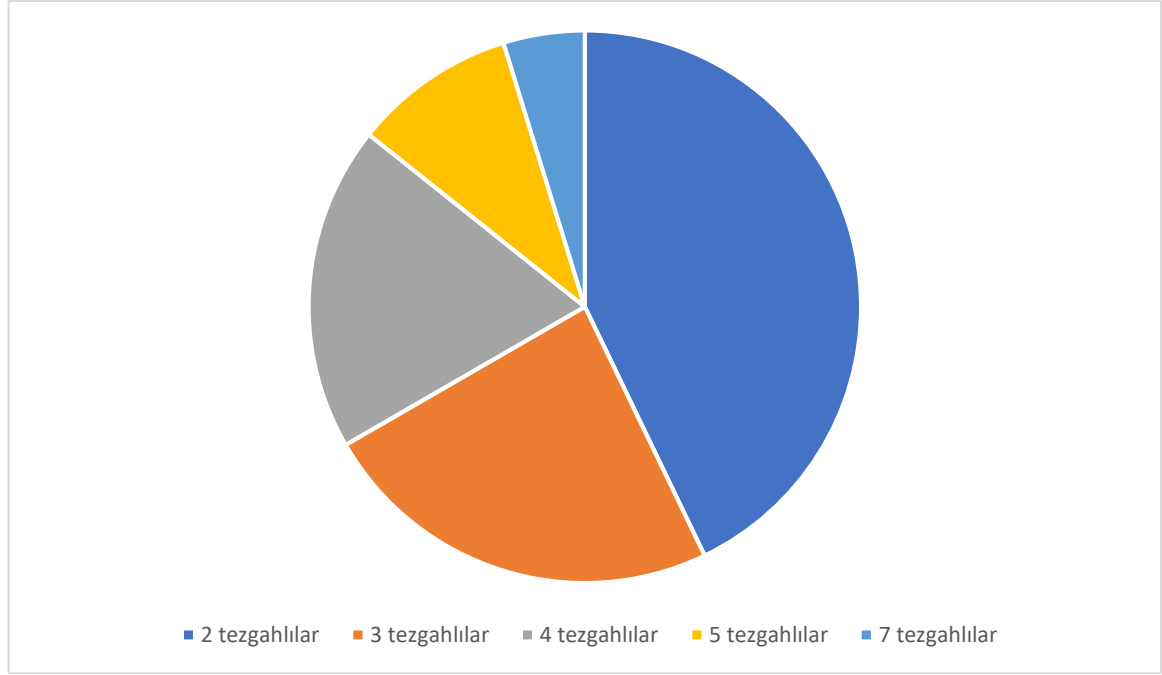
oranında tezgah sahipleri bir tezgah tasarruf etmektedir. Geriye kalan %40'ının ise birden çok tezgaha sahip olduklarını ve bunların ise 1/3'lük orana tekabül ettiği görülmektedir.

Birden fazla tezgah tasarruf eden kişilerin kendi aralarındaki dağılımlarını şöyle gösterebiliriz: 2 adet tezgahı olanlar 9 kişi, 3 adet tezgahı olanlar 5 kişi, 4 adet tezgahı olanlar 4 kişi, 5 adet tezgahı olanlar 2 kişi ve 7 adet tezgahı olan ise 1 kişi olarak tespit edilmiştir.

Bu hususu bir pasta grafik şeklinde gösterdiğimizde dağılım aşağıdaki gibidir:

Şekil 1

Çoklu Tezgaha Sahip Olanların Dağılımları

Ana tablonun ikinci sütununu oluşturan “Kimden Aldığı” başlığı altındaki kısım, yani tezhahını satan kişilerin isimlerinin yer aldığı sütunu incelediğimizde ise burada Müslüman isimlerine rastlamaktayız. Bu sütunda yer alan 95 isimden 27 si Müslüman ustalar olup, geriye kalan 68 kişi ise gayr-i müslim ustalar idi. Birinci sütunda ifade ettiğimiz gibi bu bölgedeki esnaf grubu içinde faaliyet yapan Müslüman usta kalmamıştır. Gayr-ı müslim ustaların bu bölgede kemhacılık iş koluna sahip oldukları görülmektedir. Yine yaklaşık oran 1/3 ve 2/3 oranını burada da görmekteyiz. Büyük oranda gayr-ı müslim tezhah sahipleri kendi aralarında alış-veriş yapmışlardı.

Burada ilginç bir diğer husus ise gayr-ı müslim ustalar arasındaki tezhah satışlarındaki akraba yakınlıklarıdır. 17 kişi toplamda 23 adet tezhahını oğluna satarken, 4 kişi de toplamda 7 tezhahı kardeşine satmıştır. Bu şekilde yakın akraba arasındaki 21 kişi sayıları 30 adete ulaşan tezhahlarını birbirlerine satmak suretiyle el değiştirmişlerdir. Bu rakam yaklaşık olarak 1/3 oranına tekabül etmektedir.

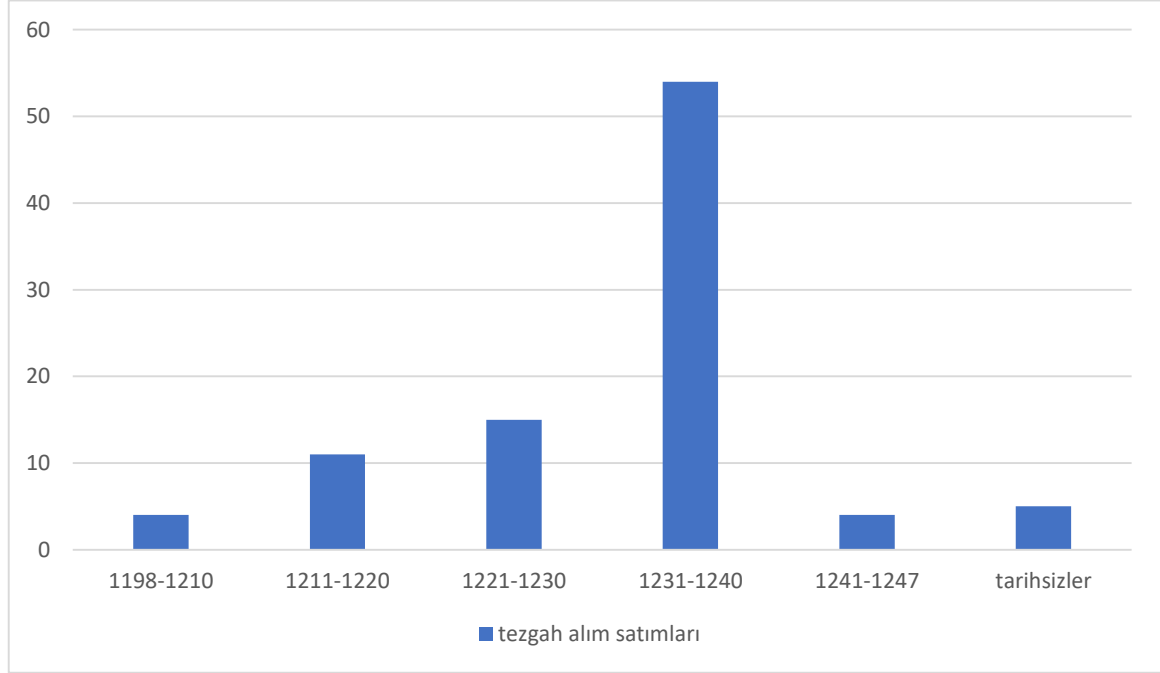
Tablonun üçüncü sütunu olan tezhahların satın alış tarihleri incelendiğinde çeşitli zaman aralıklarına denk geldiğini müşahade etmekteyiz. Beş adet tezhahın satış tarihi bulunmamaktadır. Tablo incelendiğinde tezhah alımlarının en erken 1192 tarihinde başlayıp, en geç 1247 tarihinde sona ermekte olduğunu gözlemlemekteyiz. 95 adet kemhacı tezhahı bu tarihler arasında satılmıştır. Bu dağılımı göstermek için her on yılı baz alarak yapılan analizde karşımıza şöyle bir sonuç çıkmaktadır. 1. On yıllık süre içinde 4 adet tezhahın satıldığını, 2. On yıllık sürede 11 adet tezhahın satıldığını, 3. On yıllık sürede 15 adet tezhahın satıldığını, 4. On yıllık sürede ise tezhahların yarıdan fazlasının bu zaman aralığında satılarak 54 tezhah satışıyla büyük bir oran oluşturduğunu, 5. On yıllık sürede satış oranının sert bir

düşüş yaşayarak 4 adet tezgah satışı gerçekleştirildiğini müşahade etmekteyiz. Tarihi belirtilmeyen satışları da bir kategori olarak aldığımızda satılan tezgah adetinin 5 adetle sınırlı kaldığını ifade edebiliriz.

Tarih aralıklarına göre tezgah alış- satışlarını bir grafikte oransal olarak göstermek istersek karşımıza aşağıdaki gibi bir dağılım çıkmaktadır.

Şekil 2

Tarihlere Göre Tezgah Alım Satımı

Yukarıdaki grafikten de anlaşılacağı üzere tezgah satışlarının ağırlıklı zaman dilimleri belirli zaman aralığında toplanmaktadır. Satılan tezgahların yaridan fazlasını belgenin tanzim tarihi olan 1243 senesine en yakın zaman dilimi olan 1231-1240 zaman aralığında toplanmıştır. 1211-1220 zaman aralığında ise ikinci büyük kümelenme gerçekleşmiş ve fakat bu yoğunluk ile birinci olan yoğunluk arasında dahi 3 katından daha fazla bir fark meydana gelmiştir. Satılan kemhacı tezgahlarının yaridan fazlası sicile toplu kaydedildiği tarihten yaklaşık on yıl öncesinden itibaren başlayarak yıllara göre aşağıdaki tabloda olduğu gibi serpilmiştir.

Bu bilgiler ve değerlendirmelerin dışında bizi ilgilendiren bir diğer önemli ayrıntı ise el değiştiren kemhacı tezgahlarının kaç kuruşa satıldığı meselesidir. Maalesef bu mevzuda sicilde hiçbir bilgi bulunmamaktadır. Bizim açımızdan büyük eksiklik olan bu hususa ilişkin veri olsaydı süreçlere bağlı olarak tezgah fiyatlarının artışlarını gözlemleme fırsatı bulabilirdik.

Tablo 1

*İstanbul Küçükhamam, Seydi Ömer Mahallesi'nde Faaliyet Gösteren Kemhacı Esnafı***

Sıra No	Tezgah Sahibi	Kimden Aldığı	Alınış Tarihi	Tezgah Adedi
1	Artin veled-i Avak (İKM, 151, s. 8a-1)	Sadık Efendi	15 B 1226	1
2	Partemyas veled-i Acı Sahatik (İKM, 151, s. 8a-2)	Karabet veled-i Giryacıoğlu	1 Ş 1238	1
3	Baklacioğlu Menak veled-i Artin (İKM, 151, s. 8a-3)	Artin	19 B 1228	1
4	Baklacioğlu Menak veled-i Artin (İKM, 151, s. 8a-4)	Deyanoğlu Avadik	1 M 1235	1
5	Baklacioğlu Menak veled-i Artin (İKM, 151, s. 8a-5)	Artin	19 B 1228	1
6	Baklacioğlu Menak veled-i Artin (İKM, 151, s. 8b-1)	Artin	19 B 1228	1
7	Bezcioğlu Açıartin veled-i Asvador (İKM, 151, s. 8b-2)	Hüseyin bin Mustafa	-	1
8	Bezcioğlu Açıartin veled-i Asvador (İKM, 151, s. 8b-3)	Hacı Arif Ağa	1 CA 1235	1
9	Bezcioğlu Açıartin veled-i Asvador (İKM, 151, s. 8b-4)	Hüseyin	19 Z 1234	1
10	Bogos veled-i Malaper (İKM, 151, s. 8b-5)	Kınnap İsmail	1 S 1236	1
11	Tavir veledi Bezcioğlu Acı Artin (İKM, 151, s. 9a-1)	Ethem	23 S 1238	1
12	Harito veled-i Dimitri (İKM, 151, s. 9a-2)	Dimitri	1 ZA 1217	1
13	Mazlumoğlu Laçso veled-i Aneştas (İKM, 151, s. 9a-3)	Aneştas	23 S 1238	1
14	Bezcioğlu Açıartin veled-i Asvador (İKM, 151, s. 9a-4)	Filyoz	21 C 1236	1
15	Bezcioğlu Açıartin veled-i Asvador (İKM, 151, s. 9a-5)	Eğrikapılı Lazari	23 M 1235	1
16	Manil veled-i Otan (İKM, 151, s. 9b-1)	Köseç İsmail	27 B 1220	1
17	Manil veled-i Otan (İKM, 151, s. 9b-2)	Boğdesar	1 M 1211	1
18	Manil veled-i Otan (İKM, 151, s. 9b-3)	Bahçivanoğlu İstefan	23 M 1233	1
19	Manil veled-i Otan (İKM, 151, s. 9b-4)	Yanık Ali Usta	13 B 1233	1
20	Manil veled-i Otan (İKM, 151, s. 9b-5)	Uzun Emin Ağa	23 S 1237	1
21	Papazoğlu Avanes veled-i Sirop (İKM, 151, s. 10a-1)	Avanes	1 ZA 1235	1
22	Papazoğlu Avanes veled-i Sirop (İKM, 151, s. 10a-2)	Aleknazer oğlu Deyan	15 C 1240	1
23	Papazoğlu Avanes veled-i Sirop (İKM, 151, s. 10a-3)	Acı Manil	5 B 1242	1
24	Acı Sahatik veled-i Partemyas (İKM, 151, s. 10a-4)	Kasapoğlu İsmail	1 B 1238	1
25	Acı Sahatik veled-i Partemyas (İKM, 151, s. 10a-5)	Partemyas	-	1

* İstanbul'un bir semtinde yer alan kemhacıları gösteren bu tablodaki veriler; İstanbul Şerhiye Sicili (İŞS), İKM, Defter No: 151 de topluca kayıtlı olup, ilgili defterin 8a-16b varakları arasında yer almaktadır. Her bir varak sahifesi içinde yaklaşık beş adet tezgah kaydı mevcuttur. Sahife içindeki her bir kayda sırası ile 1'den- 5'e kadar sırasını koruyarak tarafımızdan numara verilmiştir. Ayrıca tabloyu oluştururken de ilk sütuna 1,2, 3 diye sıra sayısı ilave ederek numaralandırdık.

26	Dülgeroğlu Artin veled-i Karabet (İKM, 151, s. 10a-6)	Serasercibaşı zade Arif Ağa	21 CA 1239	1
27	Toplaroğlu Agop veled-i Portemyas (İKM, 151, s. 10b-1)	Elikınalı Agop	23 Z 1232	1
28	Toplaroğlu Agop veled-i Portemyas (İKM, 151, s. 10b-2)	Paratos	7 RA 1226	1
29	Acı Tekfar veled-i Karabet (İKM, 151, s. 10b-3)	Pakim oğlu Nikoli	27 CA 1233	1
30	Acı Tekfar veled-i Karabet (İKM, 151, s. 10b-4)	Norsas (Kardeşi)	1 S 1206	1
31	Acı Tekfar veled-i Karabet (İKM, 151, s. 10b-5)	Avanes	11 S 1233	1
32	Yiğitbaşı Abraham veled-i Serope (İKM, 151, s. 10b-6)	Çalık Serape'nin oğlu	9 S 1239	1
33	Yiğitbaşı Abraham veled-i Serope (İKM, 151, s. 11a-1)	Hürmüz	9 B 1239	1
34	Keforek veled-i Dartos (İKM, 151, s. 11a-2)	Yanako veled-i Tohari	27 L 1235	1
35	Keforek veled-i Dartos (İKM, 151, s. 11a-3)	Seyyid Mustafa Ağa	5 ZA 1237	1
36	Agop veled-i Miksad (İKM, 151, s. 11a-4)	Emin Süleyman	-	1
37	Parşah veled-i Agop (İKM, 151, s. 11a-5)	Felyoz	25 S 1237	1
38	Parşah veled-i Agop (İKM, 151, s. 11a-6)	Estadri veled-i Aneştas	25 S 1206	1
39	Anternik veled-i Menatsagan (İKM, 151, s. 11b-1)	Menatsagan (babası)	11 S 1239	1
40	Partal Begos veled-i Serkis (İKM, 151, s. 11b-2)	Hasan Ağa	23 RA 1240	1
41	Norsed veled-i Tesed (İKM, 151, s. 11b-3)	Hamaloğlu Menak	1M 1213	1
42	Kirkor veled-i Norses (İKM, 151, s. 11b-4)	Telmecioğlu Ali Usta	25 M 1213	1
43	Bağdesaroğlu Mıgırdiç veled-i Bedros (İKM, 151, s. 11b-5)	Bedros	1 RA 1240	1
44	Begos veled-i Serope (İKM, 151, s. 11b-6)	Otan oğlu Avadik	19 B 1230	1
45	Partal Begos veled-i Serope (İKM, 151, s. 12a-1)	Neyzen İsmail Ağa	1 S 1239	1
46	Sadacioğlu Acı Osep veled-i Asvador (İKM, 151, s. 12a-2)	Hüseyin Seyyid Mustafa	15 Ş 1230	1
47	Sadacioğlu Acı Osep veled-i Asvador (İKM, 151, s. 12a-3)	Yosep veled-i Acı Kefori	15 C 1226	1
48	Sadacioğlu Acı Osep veled-i Asvador (İKM, 151, s. 12a-4)	Serasercibaşı zade Mehmed Emin Ağa	13 RA 1235	1
49	Sadacioğlu Acı Osep veled-i Asvador (İKM, 151, s. 12a-5)	Kirişcioğlu Hadzali	13 N 1217	1
50	Mıgırdiç veled-i derzi Dayan (İKM, 151, s. 12a-6)	Balatlı Naltki	1 B 1228	1
51	Monil veled-i Tavir (İKM, 151, s. 12b-1)	Tavir	1 M 1215	1
52	Monil veled-i Tavir (İKM, 151, s. 12b-2)	Avanista (kardeşi)	1 M 1239	1
53	Papucubüyüköğlü Begos veled-i Nikfos (İKM, 151, s. 12b-3)	Nikfos	8 S 1217	1
54	Papucubüyüköğlü Begos veled-i Nikfos (İKM, 151, s. 12b-4)	Etam	1 RA 1217	1

Tekin, Z. (2023). İstanbul Kemhacı esnafının tezgah alım satımları (19. Yüzyıl başları)

55	Papucubüyüköglü Begos veled-i Nikfos (İKM, 151, s. 12b-5)	Yanık Seyyid Ali Ağa	27 S 1236	1
56	Papucubüyüköglü Begos veled-i Nikfos (İKM, 151, s. 12b-6)	Sadıkçavuşunoğlu Süleyman	13 L 1333	1
57	Papucubüyüköglü Begos veled-i Nikfos (İKM, 151, s. 12b-7)	Bağçevanoğlu Nikola	1 C 1235	1
58	Dülgeroğlu Delot veled-i Ezkalati (İKM, 151, s. 13a-1)	Altıparmak Abraham	1192	1
59	Andon veled-i Dülger Yorgi (İKM, 151, s. 13a-2)	Yorgi	21 CA 1208	1
60	Karabet veled-i Kefork (İKM, 151, s. 13a-3)	Haçadar	11 M 1227	1
61	Serope veled-i Mıgır (İKM, 151, s. 13a-4)	Mıgır	1232	1
62	Nifofikur veled-i Hürmüz (İKM, 151, s. 13a-5)	Hürmüz (babası)	-	1
63	Nifofikur veled-i Hürmüz (İKM, 151, s. 13a-6)	Hürmüz (babası)	-	1
64	Andon veled-i Kasaboğlu Haçador (İKM, 151, s. 13b-1)	Diğer Dolet	1 C 1232	1
65	Andon veled-i Kasaboğlu Haçador (İKM, 151, s. 13b-2)	Kasaboğlu Haçador	11 M 1227	1
66	Menas (İKM, 151, s. 13b-3)	Hamparsum	1 RA 1241	1
67	Menasoğlu Mikail veled-i Begos (İKM, 151, s. 13b-4)	Andon (kardeşi)	19 RA 1233	1
68	Menasoğlu Mikail veled-i Begos (İKM, 151, s. 13b-5)	Andon (kardeşi)	19 ZA 1233	1
69	Menasoğlu Mikail veled-i Begos (İKM, 151, s. 13b-6)	Andon (kardeşi)	19 ZA 1233	1
70	Menasoğlu Mikail veled-i Begos (İKM, 151, s. 14a-1)	Hamamcıoğlu Avanes	25 ZA 1236	1
71	Menasoğlu Mikail veled-i Begos (İKM, 151, s. 14a-2)	Andon (kardeşi)	19 ZA 1233	1
72	Menasoğlu Mikail veled-i Begos (İKM, 151, s. 14a-3)	Begos	1 C 1232	1
73	Menasoğlu Mikail veled-i Begos (İKM, 151, s. 14a-4)	Begos	1 C 1232	1
74	Menasoğlu Menas veled-i Bedros (İKM, 151, s. 14a-5)	Seyyid Abdülkerim Usta	5 Z 1234	1
75	Mazlumoğlu Mikderi veled-i Aneştas (İKM, 151, s. 14b-1)	Aneştas	23 S 1238	1
76	Mazlumoğlu Mikderi veled-i Aneştas (İKM, 151, s. 14b-2)	Aneştas	23 S 1238	1
77	Kaprilin babası (İKM, 151, s. 14b-3)	Kara Halil Ağa	1 L 1229	1
78	Kaprilin babası (İKM, 151, s. 14b-4)	Odunyarıcı zade Hacı Ahmed	1 C 1233	1
79	Kaprilin babası (İKM, 151, s. 14b-5)	Saragim	21 Z1234	1
80	Kaprilin babası (İKM, 151, s. 15a-1)	Tanayoşoğlu çırağı Hiristo	5 ZA 1231	1
81	Avakim veled-i Asvador (İKM, 151, s. 15a-2)	Derviş Hasan	5 ZA 1233	1
82	Avakim veled-i Asvador (İKM, 151, s. 15a-3)	Panako	15 RA 1238	1

83	Avakim veled-i Asvador (İKM, 151, s. 15a-4)	Dellal Haçador	15 S 1227	1
84	İstefan veled-i Apostol (İKM, 151, s. 15a-5)	Apostol	1 M 1222	1
85	İstefan veled-i Apostol (İKM, 151, s. 15b-1)	Apostol	1 M 1222	1
86	İstefan veled-i Apostol (İKM, 151, s. 15b-2)	Vasil veled-i Yanako	27 RA 1234	1
87	İstefan veled-i Apostol (İKM, 151, s. 15b-3)	Oduncuoğlu Yorgi	1 R 1236	1
88	Nehabet (İKM, 151, s. 15b-4)	Babası	27 RA 1243	1
89	Merkoyas veled-i Otanoğlu Anil (İKM, 151, s. 15b-5)	Andon	1 RA 1222	1
90	Bağdisaroğlu Avanes veled-i Bedros (İKM, 151, s. 16a-1)	Bedros	1 RA 1240	1
91	Dartos veled-i Bedros (İKM, 151, s. 16a-2)	Ahmed Ağa	1 S 1212	1
92	Melekzad veled-i Kapril (İKM, 151, s. 16a-3)	Edhem Ağa	23 S 1238	1
93	Agob (İKM, 151, s. 16a-4)	Bektaşoğlu Seyyid Mehmed	17 S 1247	1
94	Dilencioğlu Dimitri veled-i Atom (İKM, 151, s. 16b-1)	Bedros	17 B 1220	1
95	Bağdisaroğlu Vartan veled-i Bedros (İKM, 151, s. 16b-2)	Bedros	1 Ra 1240	1

3. İstanbul'un muhtelif yerlerinde alınıp satılan kemha tezgahları ve fiyatları

İstanbul Şeriye Sicilleri, İstanbul Kadılığı Mahkemesi Defterleri içinde yer alan kemhacı esnafına ait gedik tabir edilen kemha tezgahlarının esnaf arasında ve miras yoluyla intikal eden hareketliliği ve tezgah fiyatlarına ilişkin gelişmeleri satış akitlerinden takip etmekteyiz. Her zaman düzenli ve anlamlı bir sonucun ortaya çıkması mümkün olmamakla beraber ortaya çıkan belge yoğunluğuna göre yine de bir fikir sahibi olmaktayız. Noterlik hizmeti verdiğini bildiğimiz kadınlardan sadece ihtilafli konuların değil normal satışların da sicile kayıt edilmesi üzerine bu tür muamelelerden esnafın faaliyetlerini resmiyete intikal ettirdiği ölçüde konunun takibini yapabilmekteyiz.

Kemha tezgahı satış fiyatları ile ilişkili olarak anormal fiyat artışı esnafın alt unsurları arasında derin bir hoşnutsuzluk yaratmış ve bu husus İstanbul kadılığına şikayet konusu olmuştur. İstanbul Kadılığı Mahkemesinde görülen davada kemhacı esnafının müslim ve gayri müslim kalfaları Çarşamba günü arz odasına gelerek kethüdarları Emrullah Ağa aracılığı ile istek ve taleplerini ihtiva eden 7 Cemaziyelahir 1222 tarihli dilekçelerini sunmuşlardı. Kalfalar çok eski zamandan beri ellerinde bulunan kemha tezgahlarını 50 kuruştan 100 kuruşa kadar satın alabilirken bir müddetten beri ellerindeki tezgahlar müzayede yolu ile satılarak fiyatının 1300 ve hatta 1500 kuruşa kadar yükseldiğinden bahsetmektedirler. Fakir olmaları nedeniyle bu fiyatları asla ödeyecek durumda olmadıklarından yakılarak 150-200 kuruşa kadar tezgah alabileceklerini ve kendilerinin de tezgah sahibi olma isteklerini belirtmektedirler. Mahkemeden kendilerine verilen cevabi yazıda; tezgahlarda işlenen mallar genellikle gümüş kılaptan olduğundan düzene zarar vermemek için 467 adet olan tezgah sayısının yeterli olduğu, sayının korunması gerektiği ve haftada bir defa kethüda ve yiğit başının tezgahları kontrol etmeleri nizam gereği olduğu için sayılarının artması halinde nizamın korunmasının mümkün olamayacağı ifade edilerek 1500'e kadar satılan tezgahların 200 kuruş olarak beyan edilmesinin yasal olmadığı açıklaması yapılmaktadır (İKM, 92, s. 80).

Mahkemenin bu cevabında esnafın genel kuralları ve sayının niçin artırılmayacağı hususuna dikkatler çekilirken fiyat artışı konusu hakkında en ufak bir değerlendirme yapılmamaktadır. Kemhacı esnafının tezgah alım satımındaki fiyat aralıkları kalfaların talepleri hilafına yukarıdaki mahkeme kaydı doğrultusunda gerçekleştiğini görmekteyiz. Bu bağlamda sicillere baktığımızda tezgah satışı ile alakalı 42 adet belge tespit edebildik. Bu belgeleri okuyup analiz ederek aşağıdaki gibi tablolastırdık. İlgili tabloda yedi sütun ortaya çıkmıştır. Bu sütunlar: kemha tezgahını satan ilk sahibi, alıcı olan ikinci sahibi,

kemha tezgahının cinsi, gedik tabir edilen kemha tezgahının faaliyet icra ettiği yer, tezgahın satış bedeli ve satış tarihi ile satılan tezgah adedi olarak belirginleşmiştir.

Tablo-1'e nazaran daha detaylı olan bu tabloda "tezgah sahibi" ile "satış yapılan kişiler" arasında normal satış işlemlerinin dışında göze çarpan herhangi bir fevkaladelik bulunmamaktadır. Tablo-1 de alıcıların tamamı gayri müslim iken burada alıcılar hem gayri Müslimlerden hem de Müslümanlardan oluşmaktadır. Buna göre 42 adet satış akdinin 15 adedi Müslümanlar arasında gerçekleşirken, 17 adedi ise gayri müslimler arasında gerçekleştirilmiştir. Oranların dengeli olduğu neredeyse satışların birbirine birebir yakın olduğunu görüyoruz. Geriye kalan 10 satışın sadece 2 adedi Müslüman- gayri müslim arasında olurken 8 adedi gayri müslim- Müslüman arasında gerçekleşmiştir. Genel olarak bakıldığında ise; satıcı sütununda yer alan 42 satıştan 17 adedi Müslüman ustalardan geri kalan 25 adedi ise gayri Müslimlerden oluşmaktadır. Aynı şekilde alıcılar sütununda da alıcıların 23 adedini Müslümanlar meydana getirirken, 19 adedini gayri müslimler oluşturmaktadır. Bu tabloda Müslümanlar diğer tablonun zıddına daha az satan ve daha çok alan konumdadır.

Tabloda üçüncü sütunda yer alan "tezgahın cinsi" kısmında sadece altı kemha tezgahının cinsi zikredilmiş olup, burada da üç adet tezgah çeşidi yer almaktadır. Bunlar ise; "kürk", "kökeş" ve "mekki" isimleriyle anılmaktadır. Kemha tezgahları hakkında çok az bir bilgiye sahip olduğumuz göz önüne alınırsa tezgah çeşitliliği üzerine daha fazla veriye ihtiyaç duyulmaktadır. Sadece adını bildiğimiz bu üç çeşit kemha tezgahının kalitesi ve özellikleri hakkında da yine bir şey söylemekten şimdilik uzağız. Satış fiyatından yola çıkarak bir değerlendirme yapacak olursak mekki tezgahın 1130 kuruş ile daha pahalı olduğu, kökeş tezgahının da 1000 kuruş olarak satıldığı ve nihayet kürk isimli tezgahın ise fiyatının oldukça düşük olduğunu söyleyebiliriz. Ancak yeterli bir mukayese yapmaya elverişli veri olmadığından verebileceğimiz bu karar da yanıltıcı olabilir.

Tabloda yer alan 57 adet tezgahtan sadece 6 adedi için tezgah ismi zikredilmiştir. Geriye kalan 51 adet tezgahın ismini bilemiyoruz. Mutlaka daha fazla çeşitliliği olabileceğini tahmin ettiğimiz tezgahların çeşitleri ve bunların yapısal özellikleri bilindiği takdirde sağlıklı değerlendirme ve yorumlarda bulunabileceğiz.

Tablo içerisinde yer alan Kemhacı tezgahının "bulunduğu mekan" olarak değerlendirilen kısım incelendiğinde genellikle mekan belirtilmediğini görüyoruz. Satışı yapılan 57 adet tezgahın sadece 11 adedinin nerede kurulu olduğu belirtilmektedir. Bunlardan sadece 2 adedi Samatya semtinde bulunmaktadır. Geriye kalan 9 adet kemha tezgahı Koca Mustafa Paşa semtinin Çerağı Hasan Mahallesi ile Cambaziye Mahallesinde bulunmaktadır. Geriye kalan tezgahların ise; İstanbul içi ve Bilad-ı Selase diye tabir edilen Eyüp, Galata ve Üsküdar kazalarında bulunduğu sicildeki satış kayıtlarındaki genel ifadelerden anlaşılmaktadır.

Satışı yapılan tezgahların "satış bedelleri" incelendiğinde çok büyük fiyat farkları bulunmamakla birlikte yine de farklı bedellerle satıldığını görmekteyiz. Fiyat farklarının nereden kaynaklandığı hakkında herhangi bir fikrimiz bulunmamaktadır. Muhtemelen kemha tezgahlarının cinsi, büyük-küçük oluşu, yeni ve eski oluşu, tezgahın alet ve edevatlarının çokluğu azlığı ile satıcı ve alıcı arasındaki bazen var olan alacak verecek durumunun varlığı, yakınlık dereceleri ve nihayet ihtiyaç durumunun düzeyi şüphesiz ki fiyatlara etki eden önemli faktörlerdir. Buna zaman içinde artan eşya fiyatlarını yani enflasyon oranlarını da ilave etmekte yarar vardır.

Tabloyu incelediğimiz zaman satılan tezgahın en alt ve en üst satış fiyatı arasındaki satış bedelleri kıyaslandığında marjinal fiyatları nazarı itibara almaz isek, büyük bir ekseriyetinin 900 kuruş ile 1350 kuruş aralığında olduğunu ifade edebiliriz. Fiyat farklarının nedenleri arasında olabilecek hususlara yukarıda dikkat çekmiştik. Sadece şunu söyleyebiliriz ki fiyat konusundaki değişkenliğe dair mahkeme kayıtlarında herhangi bir belirleyici bilginin mevcut olmadığıdır.

Satılan Kemha tezgahlarına ilişkin oluşturduğumuz tablo içinde değerlendirilmesi gereken son sütun tezgahların satıldıkları "satış tarihleri" kısmıdır. Tespit edebildiğimiz satış akitlerinin tarihleri aksatılmadan verilmiştir. Tabloyu oluştururken kronolojiyi esas alarak tarih sırasına göre tanzim ettik. Buna göre ilk satılan tezgah 2 Rebiyülevvel 1213 tarihini göstermektedir. En son satış ise 16 Receb

1229 tarihini ortaya koymaktadır. Yoğunluk satışların bu tarih aralığında 1222 tarihinden 1229 tarihi arasında gerçekleştirildiğini müşahede ediyoruz.

Tablo 2

İstanbul Kemhacı Esnafının Tezgah Alım Satımı

Tezgah Sahibi (satıcı)	Alan Kişi	Tezgah Cinsi	Tezgahın Bulunduğu Yer	Tezgah Bedeli (kuruş)	Satış Tarihi	Tezgah Adedi
İbrahim Çelebi (İKM, 70, s. 52)	Hasan Usta	-	Koca Mustafa Paşa-Çerağı Hasan mahallesi	1835	2 RA 1213	2
Norsis (İKM, 72, s. 41)	Keforek	-	Çerağ Hasan Mah, Eğritut mahallinde	8312,5	10 M 1215	15
Mehmet Odabaşı (İKM, 80, s. 47)	Ahmet Usta	Kürk	-	430	12 CA 1218	1
Keforek (İKM, 93, s. 65)	Arslan (oğlu)	Kökeş	Çerağı Hasan Mh.	1000	25 CA 1222	1
Keforek (İKM, 93, s. 65)	Ağan (oğlu)	Kökeş	Çerağı Hasan	1000	25 CA 1222	1
Keforek (İKM, 93, s. 65)	Karabet(oğlu)	Kökeş	Çerağı Hasan	1000	25 CA 1222	1
Keforek (İKM, 93, ss. 67-68)	Kadez (oğlu)	Kökeş	Çerağı Hasan	1000	25 CA 1222	1
Mehmet Usta (İKM, 96, s. 15)	Minas	-	Koca Mustafa Paşa Cambaziye Mahallesi	1200	12 L 1223	1
Agop (İKM, 96, s. 30)	Vasil	-	-	1100	1223	1
Açi Kirkor (İKM, 99, s. 9)	Hürmüz	-	-	1300	25 B 1224	1
Seyyit Mehmet Sait Ağa (İKM, 99, s. 9)	Mehmet Beşe	-	Koca Mustafa Paşa Mahallesi	1425	28 B 1224	1
Serkiz (İKM, 99, s. 11)	Seyyit Mahmut	-	-	1300	7 Ş 1224	1
Anderyar (İKM, 99, s. 26)	Haçedor	-	Samatya Kapı civarı Mirahur Mh	1350	8 ZA 1224	1
Yaven (İKM, 99, s. 37)	Agop	-	-	1350	19 Za 1224	1
Rızazade Mehmet (İKM, 99, s. 50)	Seyyit Ali Paşa	-	Koca Mustafa Paşa	1300	16 M 1225	1
Mehmet (İKM, 99, s. 92)	Dimitri	-	-	1360	6 CA 1225	1
Dernik (İKM, 100, s. 46)	Ali Usta	-	-	1250	11 ZA 1225	1
Balok (İKM, 101, s. 48)	Seyyit Mehmet Ağa	-	-	1285	13 ZA 1225	1
Seyyit Mehmet Sadık (İKM, 101, s. 48)	Mehmet Sait Usta	-	-	1325	13 ZA 1225	1
Seyyit Emrullah (İKM, 101, s. 35)	Seyyit Süleyman	-	-	1250	13 L 1225	1
Serope (İKM, 101, s. 50)	Mehmet Arif Ağa	-	-	1250	16 ZA 1225	1
Agop (İKM, 103, s. 40)	Bedros	Mekki	-	1130	25 B 1226	1
Manyel (İKM, 103, s. 17)	Haçedor	-	-	1050	18 R 1226	1
Mustafa Ağa (İKM, 105, s. 75)	Seyyit Mehmet Paşa	-	-	950	2 R 1227	1

Anaşaş (İKM, 108, s. 10)	Fotalça	-	-	1250	5 CA 1227	1
Anaşaş (İKM, 108, s. 10)	Notaki	-	-	1250	5 C 1227	1
Mustafa (İKM, 108, s. 32)	Ali	-	-	1290	15 C 1227	1
Serope (İKM, 108, s. 29)	Yosep	-	-	1290	15 B 1227	1
Tütüncü Osman Ağa (İKM, 108, s. 64)	Mustafa Ağa	-	-	1200	20 M 1228	1
Seyyit Mehmet Emin (İKM, 108, s. 68)	Mehmet Akif	-	-	1250	16 S 1228	1
Agop (İKM, 108, s. 96)	Vasil	-	-	1180	23 CA 1228	1
Abik (İKM, 110, s. 16)	Mehmet Ağa	-	-	1110	28 C 1228	1
Bedros (İKM, 110, s. 23)	Manol	-	-	1200	29 B 1228	1
Ahmet Paşa (İKM, 110, s. 34)	Mehmet Ağa	-	-	1100	12 N 1228	1
Anaşaş (İKM, 110, s. 53)	Ahmet Çelebi	-	-	1200	4 M 1229	1
Mehmet Emin (İKM, 110, s. 61)	Seyyit İbrahim Ethem	-	-	1100	7 RA 1229	1
Akna (İKM, 110, s. 76)	Kiryaki	-	Samatyada Sulu Manastır	1200	16 RA 1229	1
Agop (İKM, 110, s. 78)	Mehmet Arif Usta	-	-	1025	9 CA 1229	1
Mehmet Usta (İKM, 112, s. 10)	Mehmet Emin Usta	-	-	1000	2 C 1229	1
Agop (İKM, 112, s. 22)	Mustafa Kalfa	-	-	1000	7 B 1229	1
Ali (İKM, 112, s. 23)	Seyyit Salih	-	-	1000	16 B 1229	1
Molla Mustafa (İKM, 112, s. 25)	Ali Usta	-	-	1290	-	1

4. Sonuç

Sonuç olarak kemhacı esnafının kendileri için gedik olan kemha tezgahlarının İstanbul içinde farklı semtlerde faaliyet yaptıklarını bunların nizam gereği kayıt altına alındığı ve sıkı sıkıya kontrol edildiklerini tespit etmekteyiz. Kemha tezgahlarının el değiştirme şekli ya miras taksimi neticesi olmakta ya da satmak istedikleri zaman lonca içinde yapılan müzayede de açık artırma şekliyle yapılmaktadır.

Çalışmamızın belge grubunu oluşturan birinci kısımda; İstanbul Sultan Hamamı Seydi Ömer Mahallesi'nde yerleşik kemhacı esnafının 19 Rebiyülahır 1243 tarihindeki reel pozisyonları bir noterlik hizmeti olarak kaydedilmiş ve burada kaydedilen özellikler analiz edilerek değerlendirilmiştir. Buna göre 95 adet tezgahın niçin ve kaç paraya satıldıklarına ilişkin herhangi bir bilgiye rastlanılmamaktadır. Satışı yapılan tezgahların alıcılarının tamamının gayri müslimlerden oluştuğu müşahede edilmiştir.

Çalışmanın ikinci belge grubunu oluşturan 42 adet tezgah satışı incelendiğinde ise; ilgili alım satımların İstanbul'un geneline dağıldığı ve alan ve satan kişilerin milliyetleri de karışık olduğu gözlemlenmektedir. Burada öne çıkan Kemhacı kalfalarının mahkemeye başvurarak tezgah fiyatlarından yakındıkları ve bazı taleplerini içeren mahkeme kaydından anladığımız tezgah fiyatlarının

kısa zaman öncesinde çok düşük olması ve kısa süre içerisinde ise astronomik derecede artış göstermesidir. İncelediğimiz kemha tezgahı satış akitlerinin 1000- 1500 kuruş aralığında seyrettiği görülmektedir.

Kemhacı esnafının tezgah alım satımları hakkında ileriki dönemlerde yeni belge erişimleri sağlandığı takdirde konu hakkında farklı ve yeni bilgilere ulaşılabilecektir.

5. Araştırmanın etik yönü

Yapılan bu çalışmada “Yükseköğretim Kurumları Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Yönergesi” kapsamında uyulması belirtilen tüm kurallara uyulmuştur. Yönergenin ikinci bölümü olan “Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiğine Aykırı Eylemler” başlığı altında belirtilen eylemlerden hiçbiri gerçekleştirilmemiştir.

Bu araştırmanın etik kurul izni gerektirmeyen araştırmalardan olduğunu beyan ederim.

6. Çıkar çatışması beyanı

Bu çalışmada, sonuçları veya yorumları etkileyebilecek herhangi bir maddi veya diğer asli çıkar çatışması olmadığını beyan ederim.

7. Katkı oranı

Çalışmanın tüm aşamaları yazar tarafından tasarlanmış ve hazırlanmıştır.

KAYNAKÇA

Gürcan Yardımcı, K. (2016). Osmanlı dönemi dokuma sanatı ürünlerinden örnekler. *International Journal of Cultural and Social Studies*, 2(1), 219-241.

İstanbul Şeriye Sicili, İstanbul Kadılığı Mahkemesi (İKM) Defter No: 32; 70; 72; 75; 80; 92; 93; 96; 99; 100; 101; 103; 105; 108; 110; 112; 151.

Refik, A. (1931). *Eski İstanbul*, Kapı Yayınları.

Tezcan, H. (1993). *Osmanlı Dokumacılığı*, Atlasların Atlası.